

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Didaci Covarrvvas A Leyva Toletani Episcopi Segobiensis
... Opera Omnia**

**Covarrubias y Leyva, Diego de
Antverpiae, 1610**

De mutatione Monetæ, quoad pondus & valorem eius.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-96556](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-96556)

longe maioris valoris, quam hodie quinquaginta ducati, prout omnia exiguo pretio venundabantur.

Sic etiam, quantum ad id spectat, quod quispiam ob paupertatem nequeat esse accusator, ait *l. 2. tit. 1. part. 7.* illum esse pauperem, qui in bonis non possidet quinquaginta maravedinos. Ista lex fuit decerta ex *l. nonnulli. ff. de accusat.* pro hoc effectu constituit quinquaginta aureos, qui iuxta communem iuris opinionem, contentam in legibus antiquis debent aestimari pro conformitate illius etatis, qua leges fuerunt condite, & sustinendo id, quod probatur *cap. 3.* debet exponere auri singulus aureus appreciari ad duplicem ducatum, vel ad quartam partem vnius vncie auri, & in argento ad viginti octo Reales, siue Regales, & amplius: quando quidem singulus aureus valuerit abique aliqua contradictione, viginti & quinque denarios, efficientes argenti tres vncias cum dimidio, & amplius. In moneta aerea, singulus aureus valebat mille quadrantes vel quatrinos, qui fere totidem supputant maravedinos ex iis, qui hodie ex Castella vsum retinent. Hæc ipsa declaratio, quæ est verâ & genuina, *l. nonnulli.* applicatur ad legem partitarum: si intellexerimus, auctores illarum voluisse aliquam innovationem facere: verum cum illorum mens fuerit declarare aureum antiquum, pro pretio & valore solidi Iustiniani, debemus prædictam summam aestimare ac reducere ad quinquaginta aureos Castellanos, & ad eorum valorem, iuxta illa, quæ superius annotauimus.

Decima illatio est circa *l. 4. tit. 2. part. 3.* ex qua interpretando *auth. nisi breuiore.* C. de senentiis ex breuiculo recitandis, dicitur: Quod causa infra decem maravedinos, sunt & debeant reputari breues: ita vt nequaquam oporteat pro illis actionem institui. Ista quantitas non erat taxata iure communi, veluti apparet ex eo, quod notatur ex *d. auth.* quamobrem intelligimus, estimationem conformem esse monetæ maravedinorum principalium, cursum ætate, quo lex fuit condita, habentium, nempe bonorum, iuxta vnam computationem ad decem pro singulo, aut sex iuxta alteram, ita vt essent vel centum, vel sexaginta maravedini, qui tum temporis pro ratione exigui pretij rerum necessariorum, tantum conferbant, quantum hodie duo ducati, & amplius.

Vndecima illatio est admodum manifesta, quo ad *l. 9. tit. 4. part. 5.* de donatione, quæ fieri potest absque inscriptione ad quingentos maravedinos aureos. Lex ista decerta est ex *l. sancimus.* C. de donat. vbi fit mentio quingentorum solidorum, quorum singulus tum temporis pondere adæquabat vnum Castellanicum, vel sextam partem vnius vncie auri: & sic lex partitæ debet intelligi iuxta eandem estimationem, vt singulus maravedinus aureus, sit vnus Castellanicus, veluti tractauimus *lib. 1. variar. res. c. 11.*

Duodecima illatio deducitur pro intellectu *l. 2. tit. 1. part. 3.* vbi in causis infra decem maravedinos defertur iuramentum, quando adest probatio vnius testis. Quantitatē istam iuris communē reliquit in arbitrio iudicum: quamobrem non erit inconueniens, subinde intelligere maravedinos istos per solidos Iustinianos, qui sunt Castellani aurei, tamen proprius intellectus referri debeat ad maravedinos ætatis regis Alfonsi decimi, quorum sex appendebant vni Castellanicum, veluti tractauimus in iis, quæ hæcenus explicauimus.

Decimatertia illatio deducitur ad intelligentiam *l. 5. 7. 8. & aliarum quatuor seq. tit. 20. & l. 13. 15. tit. 19. part. 3.* vbi fit mentio maravedinorum, appreciando tributa, quæ ex privilegiis & aliis constitutionibus & sigillis penduntur in curia. Istos maravedinos eisdem intelligo, cuiusmodi vsum habuerunt ætate regis Alfonsi X. & paulo ante seculo parentis eius regis Fernandi, neque intelligi debent per monetam auream vel argenteam, prout dicit eadem *l. 15. tit. 19. part. 3.* & sic debent aestimari maravedini legum in partitis contentarum, haud enim interpretantur certam monetam iuris communis, & legum Romanarum. neque tractant de maravedino aureo.

Decimaquarta illatio pertinet ad *l. 14. tit. 6. part. 3.* quæ aduocatis salarium appreciando, ait: Maius salarium non excedat centum maravedinos. Isti maravedini debent estimari aurei, & singuli ad pondus aureorum antiquorum, nempe ad duplum vnum, vel duos ducatos simplices, prout diximus: nam lex ista decerta est, *l. 1. §. si cui. ff. de variis & extrar. cog.* vel ad minimum debet estimari singulus ad Castellanicum, prout tractauimus ad *l. 2. tit. 1. part. 7.*

Fit mentio in aliquot castelle regni historis, cuiusdam monetæ, quam Francum nuncupabant. Francus iste fuit aureus, & valebat 10. Regales argenteos, eiusdem ponderis vnam. Erat Francus sexta parte minor duplo Castellanicus eius ætatis, quem capite isto extendimus, prout deducitur bene colligi potest ex quadam ordinatione, quæ condita est a Rex Ioannes, eius nominis I. in Viruiesca, anno 1387. in quo Francus appenderit aliquid ultra ducatum, ex iis, qui in his temporibus horum regnorum fit mentio petitorum, & legibus in materia contributionum, & debet intelligi, quod illius monetarum istarum equiualebant quinquaginta coronatos, vulgo Coronados, nempe octo maravedinos presentis & octo Coronados, quod probatur per aliquot scripta & monumenta nobilitatum & distributionum, ex quibus prædicta resultat estimatio.

CAPVT VII.

De mutatione monetæ, quo ad pondus & valorem eius.

S V M M A R I A.

- 1 Numismata, an possint plura aestimari, quam materia, ex qua fuerint facta.
- 2 Aristotelis locus expenditur ad intellectum Iuriconsulti in *l. 1. ff. de contrah. empt.*
- 3 Pecunia an possit plura aestimari in priuatis commerciis, quam publica in estimatione.
- 4 De Cambio ad pecuniam per mutationem, C. de cambioribus.
- 5 Numismata, an sint eudenda publicis expensis.
- 6 Princeps an possit mutare pecuniam valorem.

Obiter superius non semel diximus, in his Hispaniarum regnis numismatum pondus & valorem mutatum fuisse regia quidem auctoritate. Idcirco queritur, an eadem mutatio licita sit, & iure fieri possit? Et sane quoties mutatio monetæ fit, quo ad pondus & eius valorem, plane omnino licita est, nec in hoc aliquid potest controuerti. Etenim si numismatum aureorum pondus augetur vel minuitur, æquum erit, quod & valoris, ac estimationis fiat diminutio, vel augmentum. erit igitur huius questionis controuersia in hoc, an numismata pondere eodem possint quandoque plura aestimari, & valore auctoritate principis? Cui questionis illa accedit, an moneta eudenda sit expensis reipublice, vel principis.

Et quibusdam visum est, Numismata non plura esse estimanda regia auctoritate, quam aestimetur, & valeat ipsa massa auri, vel argenti, aut pondus, ex quo constantur notatur in *l. 1. ex Accursio ibi. ff. de contrah. empt.* vbi de pecunia Iuriconsultus, inquit, electa materia est, cuius publica ac perpetua aestimatio difficultatibus permutationum equalitate quantitatis subueniret, eaque materia forma publica percussa, vsum dominiumque non tam ex substantia præbet, quam ex quantitate, nec ultra merx vtrumque est, sed alterius pretium vocatur. Hæcenus Iuriconsultus, de cuius intellectu paulo post tractabitur, vt videamus, an illic probetur opinio Accursij.

Secundo ad hanc rem deducitur *tex. in l. 1. C. de veteri num. misu. potest.* quo in loco apparet numismata esse vbiq; eudenda, & expendenda debitum pondus habentia. Sed ea constitutio nihil aliud probat, quam quod numismata publica percussa auctoritate, debeant esse iusti ponderis & debiti, nempe eius ponderis, quod lege publica fuerit definitum, non tamen sequitur ex eo, quod numi sint habituri eundem valorem, quæ valet ipsa materia, ex qua fiere signati.

Tertio in idem tendit *tex. in l. 2. C. eod. tit. de vet. num. misu. potest.* iuxta Accursij interpretationem, quæ videtur probare, quod diminutis numismatis, quo ad pondus quidem, etiam eorum estimatio diminuenda sit, sed nec hic *tex.* quodammodo argret, est etenim eius sensus secundum Bartol. quod minor estimatio solidi, minuitur estimatio rerum quæ venduntur ad solidum, sicut iudem contingit, vbi estimatio monetæ augetur, & crescit, nam eadem ratione crescant pretia rerum omnium, quæ eadem moneta emi solent, quæ admodum notant Angel. in *l. Paulus. ff. de solut. Purpur. in l. cum quid. ff. de cert. pet. num. 171.* quod verum est, & procedit, vbi omnes monetæ minores pari proportione augetur, vel minoratur.

numatur, tunc enim pretium augetur, vel minuitur omnium rerum uniformiter diminuta, vel ab ea estimatio omnium monetarum, atque ideo pretium rerum, cum sit uniformiter variatum, equipollet veteri pretio. Quod si vna tantum species auri, vel numismatis minuat, reliquis monetis manentibus in statu suo, tunc pretia rerum manent in priori statu respectu aliarum monetarum flantium, respectu autem rei minuti non inuaditur, imo augetur rerum pretia. Sic contrario in augmento vnus numi respectu aliorum, qui non augetur autem pretia rerum manent in eodem statu, respectu vero illius aucti numismatis pretia rerum minuuntur, quemadmodum eleganter considerat Carolus Moling. *de contrah. q. 93. num. 716.*

Quarto huc pertinet l. 3. *od. tit. C. de vet. numis. potest.* qua decem extat, numismatum pretia vbique debere eandem estimationem habere, denique & vniformem. Sed & hac constitutio eo tendit, vt vbique eadem sit estimatio, idem sit valor eiuſdem numismatis: non tamen sequitur ex hoc, quod tanti sit numus estimandus publica auctoritate, quantum estimatur ipsa materia, ex qua conficitur.

Quinta hac ipsa opinio deducitur ex *l. quanto de inueiur. and.* quo in loco apparet principem teneri omnino monetam condere, & publicam facere ea lege, vt valor iuxta pondus ei constituitur, alioqui si princeps posset pro sua libidine pretium constituere numis quocumque pondus auri vel argenti habentibus, iuramentum illud, quod tanto conatu Romanus Pontifex illicitum esse censet, minime foret vlla ex parte reprobum, atque ideo fateor, hanc decretalem decisionem admodum vrgere aduersus principes, qui hanc legem nequaquam observant in numismatis condendis.

Ceterum contrariam sententiam plurimum comprobatur Aristotelis deducta *lib. 5. Ethic. cap. 5. & lib. 1. Polit. cap. 6.* inquit ethici, numum lege consistere ac suam vim retinere, non materia. Si quidem ipse princeps, ipsa res publica, denique ipsa lex numum constituit, atque ideo numisma dicitur, quia nihil aliud, a vera, id est, lege, a qua pretium & valorem rerum accipit, cuiusque libera potestas esse numos semel percussos inuites efficere, ac reddere. Hac Aristoteles, a quo libet non tenere argumentari. Nam si non natura ipsa, sed a principe numismata vim & potestatem accipiunt, ab ipsoque lege reuocante mutua effici possunt, profecto non tanti estimatur materia ipsa auri vel argenti, quanti numus ipse, cum si tanti estimaretur natura ipsa non lege pretii, & vim numus haberet. Huic rationi Plu. suffragatur in Phocionis vita scribens, numos eos esse praestantiores, quo in minori materia plus valoris, ac pretii complectantur. Similiter ratione suffragatur *text. in l. Titia. ff. de aur. & argen. legat.* vbi Iurisconsultus respondet, legatis alicui decem pondus auri, satis iuste legatum solui, si vel aurum, vel pretium auri praestetur, idem probatur *in leg. l. §. ult. ff. cod. tit. ubi.* Etenim si pecunia, qua aurum ipsum estimatur, aurea quidem tanti poteris esset, quanti ipsum aurum, nulla subesset ratio, cur haec vt diuersa ab ipso Iurisconsulto nominentur, siquidem nullo discrimine constant. Sed nec ista rationes aduersus principum censors omnino vrgent. Locus equidem Iurisconsulti diuersa censet aurum, & pecuniam, vel numos anteos, & merito, quia numi propter formam & characterem publicum a massa & materia rudi distinguuntur, quemadmodum statim probabitur.

Sic locus Aristotelis recte intellectus eum sensum habet, vt plurimum intersit, siue massa metalli informis, & rudis, an in numos redacta. Hoc enim & ipse Aristoteles explicat eleganter *in d. c. 6.* Nam cum, inquit, quaeque necessaria non facillime possent vltro, & citro comportari, publico gentium consensu constitutum est ad permutationes faciendas, vt tale quiddam inter se darent & acciperent, quod cum esset ipsum ex genere rerum accommodatarum ad vitam vitam facile tractari posset, cuiusmodi est ferrum & argentum, & si quid aliud eius generis haberetur, quod initio magnitudine ac pondere simpliciter erat definitum postremo etiam characterem fuit percussum, vt homines liberi essent a sollicitudine examinandi, nam characterem quantitas numi significatur. Hac Aristoteles. Ex quo primum notandum est, auctoritate publica effectum fuisse, vt numi certam habeant & ponderis, & estimationis rationem, quae & ipso characterem, & forma consistet abique alio examine, quod quidem necessarium foret, si massa auri vel argenti

daretur absque publica forma pro aliqua alia re ad humanum vsum necessaria. Quo fit, vt licet numus eiuſdem ponderis sit, cuius & ipsa materia, ex qua constat, atramen admodum vtilis fuerit numismatum vsum, vt absque alia hominum sollicitudine consistet ex publico characterem, quanta sit eius materiae estimatio, quod manifestissime Aristoteles explicat: Deinde constat ex eodem, numum ipsum auctoritate publica consistere non tam ex substantia, quam ex quantitate, ita enim ipse legendum esse cenſeo *in l. 1. ff. de contra. emp.* Etiam si Budens ibi, ex qualitate legerit. Est enim sensus, quod in numis iam ipsa substantia materialis non consideratur, sed quantitas, id est, valor impositiuis publice, & perpetuo constitutus, quam equidem quantitatem publicam, & perpetuam estimationem vocauit paulo ante idem Iurisconsultus. Quantitas igitur ab eodem appellatur publica illa numismatum estimatio, qua intelligitur, & significatur quanti numisma quodlibet locabile sit.

Hinc sane deducitur illius questionis definitio, an aliquod aureum & numisma possit permutari, aut vendi pro numis argenteis, pluribus tamen quam lege, aut publica estimatione fuerunt definiti? Et quia isthaec estimatio numismatum publica est, & pretia cuiusque rei publica lege constituta non liceat pervertere, quibusdam visum est, non posse vendi pecuniam carius, quam lege valeat, nisi excessus ille recipiatur ratione officii, vel consuetudinis, vel eius, quod vere intersit ipsius recipientis illi excessum ratione damni emergentis, vel probatissimi lucri cessantis. Sic etenim cenſet doctissimus Ioannes a Medina de restitutione, vbi de cambis agit, *fol. 157.* sed vt haec questio facilius intelligatur, aliquot subiiciam conclusiones.

Prima conclusio: Pecunia duplici ratione in pretio habetur, scilicet tanquam res & tanquam signatum numisma. Probatur hac assertio, quia valor metalli, nec perit nec mutatur, propterea, quod sigillum publicum impressum habeat, siquidem estimatio publica in id tendit, vt ea obseruanda sit quoties illud aurum, vel auri massa, vt numisma expenditur. Hac denique conclusionem eleganter exponit Dominicus Soto *lib. 7. de iust. & iure. q. 2. cui suffragatur in signis locus apud Iurisc. in l. numismatum. ff. de usufruct. quo in loco veteres numi ex auro forsitan purissimo percussis, vt gemmae & preciosae res ita seruantur, & custodiuntur, ac estimantur, quod vltus fructus potest in eis constitui, sicuti, & in rebus vsum non consumpribilibus. De peregrinis vero numis vendi solitis, vt & aliae merces, multa tradit Brisson. *lib. 1. selectarum. cap. 8.* ex Voluio Metiano *lib. de ase. Plin. lib. 33. c. 3.* sic intelligens Iurisconsultum *in l. 9. §. 1. ff. ad l. Cornel. de fals. tametsi parum recte, ni fallor adduxerit constitutionem l. 1. C. de vet. numis. potest. lib. 11.**

Secunda conclusio: Secundum metalli naturam poterit iuste numisma aureum, vt aurum permutari, aut vendi maiori pretio, quam sit illi a republica pretaxatum, modo augmentum illud sit exiguum. Hanc opinionem tenuerunt Syl. *in verbo, vltura. q. 3. Domin. Soto in d. q. 2. Caieta. licet dubius in tractatu de cambis. c. 5.* Huius casus erit exemplum, quoties numismata aurea dantur, & venduntur ad deaurandum, ad ornamentum, ad anillos, in aures, torques, & his similia facienda, in hac etenim specie locus non est in publico pretio quod tantum obtinet, vbi numismata, vt numismata permutantur, & in commerciis expendantur. Qua ratione tollitur Ioannis Medinae opinio, quae contrariam huic sententiam potius admittit. Quod est maxime notandum. His adde Aymonem Crauet. *cons. 6. n. 15. & seq.* qui hac de re non nihil agit.

Tertia conclusio: Licetum nihilominus est, numismata, vt numismata sunt, & ea ratione permutare, aut cambire, nonnullo ab alterutra parte concesso alteri pretio. Hac probatur. Nam licet primus & proprius vsum pecuniae sit ad emendum & vendendum, vt sit alterius rei pretium, iuxta *leg. 1. ff. de contrahen. emp. & Aristotelem lib. 1. Politic. c. 6.* & quo ad hanc partem nulli liceat transgredi eius estimationem a lege taxatam, est tamen & alter pecuniae vsum improprius, nempe vt permutetur pecunia cum pecunia, & ad hoc non habet a lege taxatam certam quantitatem, nec valorem, vt docent Sanctus Thomas *lib. 2. de regimine Princip. c. 14.* Sylueſt. *in verbo, vltura. q. 2. & 3.* sic sane licet proprius vsum calcei sit ad tegendum pedem, alter tam eius vsum improprius est, vt cum alia re permutetur, sicuti ex eodem Aristotele deducitur *in d. c. 6. & c. 7.* Hoc ipsum hac in re & Caieta. adnotat *in tract. de cambis. c. 5.* deinde commutatio ista pecuniae ad

modum utilis est reipublica, dum numularius auream pecuniam dat pro minuto argento, aut vice versa minutum argentum pro aurea pecunia. Contingit enim sepius, uti- liores esse alicui minores numos argenteos ad faciliorem usum, & expensas, quam aureum numisma, atque itidem alteri erit utilis numisma aureum ad translationem, quam argentei minuti numi. Qua ratione ob faciliorem, ac com- modiore usum est utilis valde isthec in republica permutatio. ideo mirum non est, si permittatur, mercedem aliqua dari his, qui labore proprio, & industria paratos habent numos aureos, & minutos argenteos ad huiusmodi cambium, modo pretium hoc tenue sit, ne fraudibus locus aperiat.

Præsertim constat, hoc licere publicis campforibus, ministris reipublica, ab eaque constitutis. His etenim hoc licere, assueverant nostri Doctores passim, quorum meminit eos secutus Laurentius Rodolphus in c. consuluir. de vsuris. in re- petit. quest. 2. q. Ioan. Lup. in cap. per vestras. notab. 6. in §. 9. num. 1. 3. de donat. inter vir. & uxorem. Florentinus 2. part. tit. 1. c. 7. §. 47. Conradus de contrahibus. quest. 93. quorum opinio communis est, secun- dum Syluestrum in verb. vsura. 4. quest. 7. Qui tamen & si per- mittant, se tractare rem istam, quoad publicos campforis, non tamen negat expressim, idem licere priuatis personis. Sed Caietan. in tract. de cambis. c. 5. in specie asserit non esse hoc cambium licitum priuatis, sed tantum his, qui ab ipsa repu- blica sunt ad id munus electi, cuius contrariam Syluest. in d. verb. vsura. 4. q. 7. probare mihi visus est, & idem tenet maxi- ma ratione Dominicus Soto in d. q. 2. Etenim si hac permutatio in genere suo pecunie estimabilis est, vt constat, nihil vrget, cur non sit licita cuiusque, etiam priuato, quod equi- dem verum est ex ipsa natura rei, nisi lex huius casus vsu priuatis interdixerit, tunc etenim nemo poterit officium hoc exercere, nisi is, qui à republica fuerit electus, & alioqui mortale crimen is committeret, & teneretur ad restitutionem lucri ex ea re percepti, sicut ipse Domin. Soto probat in d. q. 2. sic lege regia 1. tit. 8. lib. 5. ordi. interdictum est officium istud priuatis, & omnibus, nisi in curia principis habentibus ab eo specialem commissionem, & licentiam, in alijs vero ciuitatibus, & locis permittitur his, qui à collegio decurionum fuerunt nominati & electi.

Hac sane ratione dicti sunt ab initio campfores hi, qui pa- ratas habebant pecunias ad permutandum minores pro maioribus, & vice versa maiores pro minoribus, seruata cõ- pensationis equalitate. Habuit vero hęc dictio originem à verbo cambio, id est, permuto, & inde vetera illa, campfi, camp- sum, & campfo, campfas, eadem significatione auctore Prisciano lib. 10. cap. 2. qui ex Ennio citat, Leucateum campfant, id est, permutant. tradit Andreas Tiraquell. lib. 1. de retrad. §. 30. in princip. inde campfores. Cambium autem dictio non est à Latinis recepta, tamen si vtatur eadem libri feudorū auctor, in cap. 1. §. si quis dominus. quo tempor. miles. & cap. 1. cum autem. de controuer. inue- stit. vbi Baldus notat cambium esse permutationem non tantam speciei ad speciem, quæ proprie est permutatio, sed & speciei ad genus, vt dominus cum frumento, & etiam generis ad genus, notat Iason in l. 1. tit. 6. part. 5. permuta- tionem cambium appellat. Illa vero merces, quæ campfo- ri datur pro permutacione pecuniarum, dicta est Gre- cis collybus, & inde campfores collybistæ, quod Budęus ad- notauit in l. vi. ff. de sign. ad hunc. dicti etiam fuere numularij. Sed & argentarij, qui Trapezitæ, & mensularij appellantur, non tantum pecuniarum permutacioni dedere operam, maio- rem siquidem simul negotiationem exercebant. Nam pecunias custodiendas accipiebant, propriasque, & alienas fenori dabant. Vnde apud Plautum argentarius pro fen- eratore accipitur. His solebant in publico ad longum tempus tabernæ locari. Lqui tabernæ argentarias. ff. de contrahend. empt. quo in loco labitur Accursius, dum interpretatur Ar- gentarias tabernas, in quibus argentum venditur. Iidem argentarij mensas publicas, & officinas Romæ in foro ha- bebant prope Castoris eadem, ex Plauto in Gurgulione, in Persa & in Afinaria, Terentio item in Phormione. Qua ra- tione argentarij foro cedere dicebantur, cum tabernis, id est, mensis suis cedentes, alio fugientes habitatum migra- bant, falsebantque ereditores, quod Iogius explicat Guili- elmus Budęus in l. si hominem. ff. de positi. §. quoriet. vbi Iuriscõsul- tus huius locutionis meminit. dicti etiam fuere argentarij Collearij à colligendis numis, in l. qui quis. C. si certum petat. vbi explicat Aleiat. in lib. 4. disputat. cap. 22. ex Suida. Horum

autem argentareorum officium, & ministerium causam pu- blicam habebat. Argentarius in princip. ff. de edendo. Nam & alii rationes conficiebant, ad quarum fidem recurreretur. Molinaus de contrahibus. num. 59.

Ad propositam ab initio quæstionem rursus accedens illud ex multis adnotabo, præ maxima auctoritate textu- endum, nec pluris fore æstimanda, quam materia ipsa ab- bat gloss. in d. l. i. ff. de contrah. empr. Bart. in l. Paulus. ff. de solut. in l. 2. §. mutui. num. 12. ff. si certum petat. vbi Bartol. eandem opinionem probat, & tenet, quam etiam sequuntur Mattheus de Afflict. decis. 90. & Petrus Velluga, in speculo principum. de nimis conclusionem, qua cõstanter asserimus, expo- scipem, in eudendis numis eam obseruare legem, vt aliqui moneta signanda. Non enim tenetur princeps proprijs pe- pensis numos percüttere. Ideo poterit à principe numis, quod consuetudo iam diu toto in orbe Christiano recep- secundum Innocent. Abb. numer. 11. Imol. column. 4. & ibi Doct. in d. c. quanto de iur. iur. Imol. in d. l. Paulus. ff. de solut. imo de hac consuetudine Bart. ipse testatur in d. l. 2. §. mutui. de Martinus Laudens. in tract. de monetis. colum. 1. Petrus Velluga in d. num. 7. Boer. decis. 327. numer. 3. & Albert. Brun. in tract. de augmen. & dimin. concl. vit. colum. 1. qui eandem approbat, vbi lucrum id sit exiguum. Ego vero hac in re non video admodum vrgeri contra Principes tex. in d. cap. quanto poterit eniti in ea specie detrimentum in numismate contingit co pacto, vt præter valorem materie, & modum legitimum expensarum pretium foret constitutum, quod illicitum est. Deinde cõsultius est, numismata expensis publicis percüttere, & eundem habere valorem, quam ipsa habet materia, & tam- en consuetudinem, cuius paulo ante meminimus, non ra- contrariam iuris opinamur, vt admittenda non sit. Ea etenim principes ipsos excusabit omnino. Sic in his regnis ap- paret ex pragmaticis constitutionibus, quarum in primis huius operis capitibus mentionem fecimus, consuetudinem istam plane seruari in numis argenteis & aureis, tamen modo ob auri penuriam pluris estimamus, & faciamus auri numismatis materiam, quam numus ipse lege regia fit estimatus, atque ita hanc sententiam, quam recipit cõsue- tudo, crebriorem. esse asserit Carol. Moim. de contrahibus. q. 100. numer. 798. quam probare videtur Gabriel. in 4. sen. d. 15. q. 9. colum. 2. quin & idem Innocent. Abb. & alij in d. c. quanto hoc principi licere arbitrantur, vltra expensas necessarias, quæ sunt in eudendis numis, si ipse princeps sit in aliqua inopia constitutus. Nam ad subueniendum publicæ necessitati, publicisque impensis poterit pluris monetam æstima- re, quam numismatū materia estimetur. Imo & hoc ipsum quandoque vtile reipublicæ est, ne pecunia aurea, vel argen- tea extra regnum aut extra prouinciam exportetur, quem- admodum admoient ipse Innoc. & Guid. Pap. in d. c. quanto colum. 3. constat sane ex constitutionibus Henrici regis se- cundi, & Ioannis primi, ob publicas necessitates ab impu- ribus numismatum pretia augmentum accepisse. Sed & consensu populi, aut ciuitatum regni, etiam absque publica inopia poterit idem princeps efficere, secundum Innoc. Panor. & alios in d. c. quanto. Romę itidem hoc factum olim fuisse ob publicam inopiam ab ipso senatu, testatur Pili- lib. 33. cap. 3.

Hinc denique poterit & alteri quæstioni responderi, an princeps possit mutare pecunie valorem, & æstimacionem qua in re Aristoteles inquit lib. 1. Politic. c. 5. & 6. Et hic cap. 5. esse in potestate reipublice, & principis numismata semel signata mutare, & red dere ac efficere inutilia. Mutata siquidem voluntate vrentium numis, vt nunq̄ valere nolint, ipse numus, vt numus est, inutilis efficitur. Hic enim est sensus Ar- stotelis, tamen Michael Ephesius in d. cap. 5. aliter interpretatur locum illum, scilicet ex vsu permutacionis. Ita equi- dem, inquit, Nam si voluerimus ea, quæ habemus dare, & quæ non habemus accipere, inutilis profus vsus numi erit. Inde tamen opinor, non esse hunc sensum proprium Aristote- lis, ipse sed eum, quem modo tradidimus.

Matatio vero pecuniarum si fiat ex consensu populi, erit placita licita utriusque fiat, cum accedat consensus eorum, quibus præiudicium ex ea mutatione fit, quod fatentur Host. Albert. Brun. in tract. de augment. conclus. vlt. col. 2. qui expressim admittunt mutationem monetæ, ut licitâ, quoties ea fit ex iusta causa, nempe quia materia numismatum facta est vilior, vel pretiosior communi hominum æstimatione, vel quia non habet iustam æstimationem servata proportione materiam, ex qua ipsa constat, quod & Andr. Isern. scribit in c. r. que in regalia. n. 18. & sequentibus. qui nuni. 24. etiam probat, licere principibus pretium monetæ augere tempore publicæ necessitatis, modo ea cessante fiat subditis restitutum damni illi ab ipso principe, qui possit id restituere. Quod si mutatio monetæ fiat absque iusta causa pro principum libidine, est omnino illicitum, secundum omnes, quos modo citamus, quam obrem dum Ioan. Fab. in princ. Inst. quib. mod. tolli debet & Boerius decis. 327. n. 6. scribunt posse principem absque consensu populi mutare monetam, est id intelligendum, ratione fiat ex iusta causa, vel absque populi præiudicio. Qua ratione S. Thom. in tract. de regim. princ. li. 2. cap. 13. admonet principes, ne numismata pro libidine propria mutant, de eadem re multa tradit Carol. Molin. de contract. q. 92. & 93. qui nu. 696. conatur improbare communem modum loquendi, dum pecuniæ bonitas distinguitur in extrinsecam, & intrinsecam bonitas enim intrinseca, dicitur substantia ipsa metallorum tam in bonitate, quam in quantitate, seu pondere: bonitas vero extrinseca appellatur valor impositivus, ut scribunt omnes in dict. l. Paulus. ff. de solut. & in l. cum quid. ff. si cert. pecun. & in d. c. quanto. Etenim existimat Carolus, bonitatem intrinsecam pecuniæ esse publicam illam æstimationem, & valorem impositivum: quia est eius propria, specifica, substantialis, & formalis bonitas, & essentia, quæ dat ei esse, quæ sublatâ, publica videlicet approbatione remota, desinit esse pecunia. Eleganter S. qui reprobo. ff. de pignorat. actio l. Iulianus. ff. qui. ff. ad exhibend. bonitas autem extrinseca, secundum eam dicitur ipsa numerorum materia, scribitque is auctor, ita locutos fuisse olim Azonem, & Iaco. de Bellou. Odofredum, ac Cynum in l. in minorum. colum. 4. c. in quib. causis integr. vltim. non est necc. Et tamen ad intellectum eorum, quæ in hac materia tractantur, observandus est communis dicendi modus, quem etiam sequitur Albertus Brun. in dict. conclus. vltim. colum. 5.

§. VNICIVS:

SVM MARI A.

- 1. Obligatus solvere in certa numerorum specie, an possit in alia solvere.
- 2. Pecuniæ bonitas intrinseca, an sit consideranda iuxta tempus contractus vel solutionis.
- 3. Numismatum bonitas extrinseca, quo modo sit observanda, quoad solutionem dicitur.
- 4. Mutatio pecuniæ post moram, an vocat, vel profiti creditori.
- 5. Etenim si solutionis in certa pecunia, sub certa æstimatione, quo pacto sit observanda.

¶ Perest modo ex Bart. in d. l. Paulus. aliquot conclusiones deducere, ut breui quodam examine, quæ ipse adnotavi, explicentur, saltem iuxta communem aliorum traditionem. Prima conclusio: Quoties obligatio concepta fuit sub certa specie monetæ non tenetur creditor recipere quamlibet aliam monetam, etiam probam, ad monetæ promissæ æstimationem, si sit alterius materiæ. Hanc conclusionem quidam probant ex eo, quod aliud pro alio inuito creditore non solvitur. l. 2. §. 1. ff. si certum petat. & l. cum a quo. ff. eod. tit. denique in specie assertionem istam tenent Bartol. in d. l. Paulus. num. 3. idem Bart. in l. §. vltim. ff. de auro & argen. legat. idem Bart. Alexand. Aretin. & alij in dict. l. 2. §. 1. ff. si certum petat. Imol. & Doct. in d. l. Paulus. Anton. & Abb. colum. vlt. in dict. c. quanto. Baldus in l. si quis argenti. in princ. c. de donat. & in l. libera. C. de sentent. & interdict. cum. iud. Boerius decis. 327. colum. 3. qui tamen vnanimi consensu fatentur, consuetudine contrarium receptum esse. Quod etiam asserit gloss. in d. l. si quis argenti. Curt. Senior in tract. monetarum. super licum quid. questionibus. §. ff. si cert. petat. A ff. decis. 90. de qua consuetudine scribit Carolus Molin. de contract. quest. omnib. 92. numer. 709. non omnino obligare eam, cum ex civilitate, & benignitate creditoris processerit, non ex necessitate, nisi in his casibus, in quibus nihil interest creditoris, quo est notandum ex multis, quæ tradit Albert. Brunus in dict. conclus. vltim. colum. 7. Hanc tamen consuetudi-

nem iure procedere, conatur probare Curt. Junior in d. l. cum quid. num. 25.

Secunda conclusio: etiam ubi obligatio concepta fuit sub certa specie monetæ, cogitur creditor monetam diuerse forme, & characteris recipere, modo eiusdem materiæ sit, & ad eandem æstimationem, quæ debetur, solutio fiat. Hoc expressim Bart. & omnes paulo ante citati probant ex d. l. Paulus. quæ est secundum hanc conclusionem intelligenda.

Tertia conclusio: Pecunia mutata in bonitate intrinseca, nempe in materia, vel pondere solvenda est, secundum eam bonitatem, quam habuerat tempore contractus, non autem secundum illam, quam habet tempore solutionis. Probat ex ratione l. cum quid. ff. si certum petat. ubi eam tenent Doctores, & in cap. olim. de censib. notant Bart. & alij in dict. l. Paulus. colum. 3. textus ad idem in cap. cum canonicis. de censib. quam Opinionem fatentur communem esse Panorm. in c. quanto de iureiur. colum. penult. Iason in l. 2. q. 36. C. de iure emphyt. Socin. Jun. consil. 145. lib. 1. numer. 94. idem fatentur omnes, qui hanc materiam tractauerunt, præsertim Curt. Jun. in l. cum quid. ff. si certum petat. numer. 23. Gracius consil. 12. numer. 30. & consil. 13. & 14. 1. volum. Alber. Brun. in tract. de augm. & dimi. conclus. vlt. vers. his sic præmissis. qui late hanc materiam examinat, & Boer. decis. 327. eandem sententiam constat communem esse ex his quæ latissime tradit. And. Tiraq. lib. 10. de viroque retract. §. 1. gloss. 18. numer. 26.

Contrariam in hoc opinionem tenet Ioan. Fab. in auth. hoc nisi. C. de solut. Idem in princ. Inst. quib. mod. toll. obli. ad fin. eiusque sententiam pluribus rationibus conatur defendere Carolus Molin. in tract. de contractibus. q. 100. quem legito. Nam pulchre expendit intellectum text. in d. c. olim. & c. cum canonicis. de censib. & eleganter atque erudite probat solutionem debite pecuniæ recte fieri, si fiat ex pecunia probata tam in materia quam in forma, quæ ex publico decreto valet summâ & quantitate debita, etiâ si certa species pecuniæ, aut monetæ debeatur. Etenim si centum Castellani deberentur ex contractu vel alias, & si forent publica auctoritate diminuti in materia, vel pondere, nouique percussi eiusdem valoris, & pretij publica auctoritate constituti, satis esset centum numos aureos ex nouis solvere, nec teneretur debitor centum Castellanos veteris ponderis creditori dare. Sed & hanc sententiâ aduersus communem latissime ampliat, & limitat ipse Carol. sicuti & communem diffuse explicat Alber. Brun. in d. conclus. vlt.

Quod si veteres numi essent non tantum in pondere, & materia mutati, sed simul & in valore, ac pretio publico, tunc conueniunt omnes esse omnino distinctos numos novos è veteribus, & ideo soluendos esse veteres numos, iuxta eorum propriam ac veterem æstimationem. Quod est rationi adeo congru, ut temere contrarium admitatur. Etenim hæc est propria species & calus, c. cum canonicis. de censib. ut ipse Carol. probat eleganter, cum inibi definitum sit, non teneri debitorem solvere creditori, iuxta nouorum numismatum æstimationem, sed iuxta veterum qualitatem, & valorem, quoties veteres extrinsecus, & intrinsecus fuere mutati. Quod Ioan. Faber. notat in princ. Inst. quib. mod. toll. oblig. ad fin.

Quarta conclusio ex Bar. hunc in modum colligitur Quoties pecunia eodem pondere, & materia manentibus, vel augetur, vel minuitur extrinsecus, quo ad eius pretium, & æstimationem, ea mutatio ante moram & nocet, & prodest creditori. Haec conclusio Communis est, & probatur ab his, qui proximam probauere paucis exceptis, quorum statim mentionem agemus. Bart. etenim & omnes alij expressim eam veram esse censent in locis paulo ante citatis. Nam simul has duas conclusiones Iuris vtriusque interpretes exponunt, & explicant. Igitur in hac specie satis erit creditori, quod debitor ei soluat centum Castellanos, quos in conuentionem deduxit etiam si hi numi modo publice minoris aestimentur, quam tempore contractus. Eademque ratione debitor tenebitur centum Castellanos reddere creditori, etiam si hi modo plus publico decreto aestimentur, quam tempore obligationis fuerint æstimati, atque ita omnium consensu receptum est, præsertim eorum, qui citantur ab And. Tiraq. in d. gl. 8. nu. 27. & Alber. Brun. de augmento, & diminut. conclus. vlt. limit. 1. & alij.

Caeterum Carolus Molinæ. de contract. q. 92. doctissime profecto, hanc quaestionem examinat multis ad huius conclusionis probationem, ad eiusque impugnationem adductis, quæ subtilia sunt, tantique viri iudicio, & ingenio digna-